

SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO KAIMO VIETOVĖSE FINANSAVIMO GALIMYBĖS IR YPATUMAI

Rūta Adamonienė¹, Daiva Makutėnienė¹, Jekaterina Trifonova²
Lietuvos žemės ūkio universitetas¹ Vytauto Didžiojo universitetas²

Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje vertinamas kaip vienas iš perspektyviausių šalies ekonomikos sektorių, todėl svarbu skatinti šio tipo įmonių steigimąsi ir jų veiklos intensyvumą. Ši tema nuolat analizuojama mokslinėje literatūroje, siekiant suvokti priežastis, kurios trukdo smulkaus ir vidutinio verslo įmonių, tarp jų – ir kaimo vietovėse, plėtrai šalyje, bei pateikti galimus plėtros kliūčių pašalinimo būdus. Apie smulkaus ir vidutinio verslo kaime finansavimo ypatumus kalbama nepakankamai, todėl svarbu apžvelgti ir įvertinti jam prieinamus finansavimo šaltinius, įvertinti jų ypatumus, parinkti priemonių kompleksą, kaip ir kokiais pinigų (finansavimo) šaltiniais galėtų pasinaudoti pradedantysis ar verslą plėtojantis smulkus ir vidutinis kaimo verslininkas.

Smulkus ir vidutinis verslas kaime, finansavimo šaltiniai, kredito unijos.

Įvadas

Didėjanti smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) svarba bei įtaka ekonominiam pasaulinio ūkio vystymuisi lemia padidintą mokslininkų ir valstybės valdymo institucijų dėmesį analizuojant SVV plėtros procesus, tendencijas ir perspektyvas bei ieškant efektyvių SVV naudos nacionalinei ekonominei ir socialinei plėtrai didinimo būdų. Paskutinius tris XX a. dešimtmečius išsivysčiusiame industriniame pasaulyje vykdomas intensyvus SVV plėtros monitoringas, lydimas mokslinių ieškojimų, vertinimų ir prognozių, modeliuojant šio labai dinamiško sektoriaus funkcinių raiškos galių optimizavimo galimybes, stiprinant nacionalines ekonomikas bei kuriant visuotinę gerovę.

Lietuvos integracija į Europos Sąjungą kelia naujus reikalavimus visiems ekonomikos sektoriams ir SVV. Vienas iš svarbiausių ES uždavinių yra tolygios ekonominės plėtros įgyvendinimas visoje šalies teritorijoje. Deja, tenka pripažinti, kad šalyje SVV plėtojamas netolygiai, įmonės daugiausia koncentruojasi ne kaimo vietovėse. Dėl eurointegracinių procesų mažėjant užimtumui žemės ūkio veikloje, augant nedarbui kaime, didėjant socialinei atskirčiai tarp kaimo ir miesto, didelės viltys dedamos į ekonominės veiklos diversifikaciją bei SVV įmonių plėtrą kaimo vietovėse. Nors iširta, kad pagrindiniai veiksniai, darantys/darę įtaką įmonių skaičiaus kaimo vietovėse augimui yra verslo legalizavimas, žemės ūkio veiklos diversifikacija, pasirengimo narystei ES programos ir kaimo gyventojų profesinis rengimas bei perkvalifikavimas (Smulkaus ..., 2004), neabejotina, jog tam reikalingi piniginiai ištekliai. Todėl *aktuali problema* yra įvertinti esamą smulkaus ir vidutinio verslo kaimo vietovėse finansinių išteklių prieinamumo situaciją, identifikuoti šalyje prieinamų SVV kaime finansavimo formų ir būdų įvairovę.

Tyrimo objektas – smulkaus ir vidutinio verslo kaime finansavimo šaltiniai.

Tyrimo tikslas – pasiūlyti tinkamiausius finansavimo šaltinius smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms, veikiančioms kaimo vietovėse.

Tikslas suponavo šiuos ***uždavinius***:

- identifikuoti smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinius, nustatyti jų ypatumus;
- ištirti komercinių bankų ir kredito unijų teikiamų paskolų, kaip SVV finansavimo šaltinių kaimo vietovėse, ypatumus;
- identifikuoti svarbiausius kredito unijų veiklą ribojančius veiksnius ir nustatyti jų įtaką SVV kaime kreditavimui;
- įvertinti finansavimo galimybių prieinamumą SVV įmonėms kaimo vietovėse.

Tyrimo metodai – mokslinės tiriamosios literatūros bei statistinių duomenų lyginamoji ir dinaminė analizė bei sintezė, grafinis metodas.

SVV finansavimo šaltiniai ir jų ypatumai

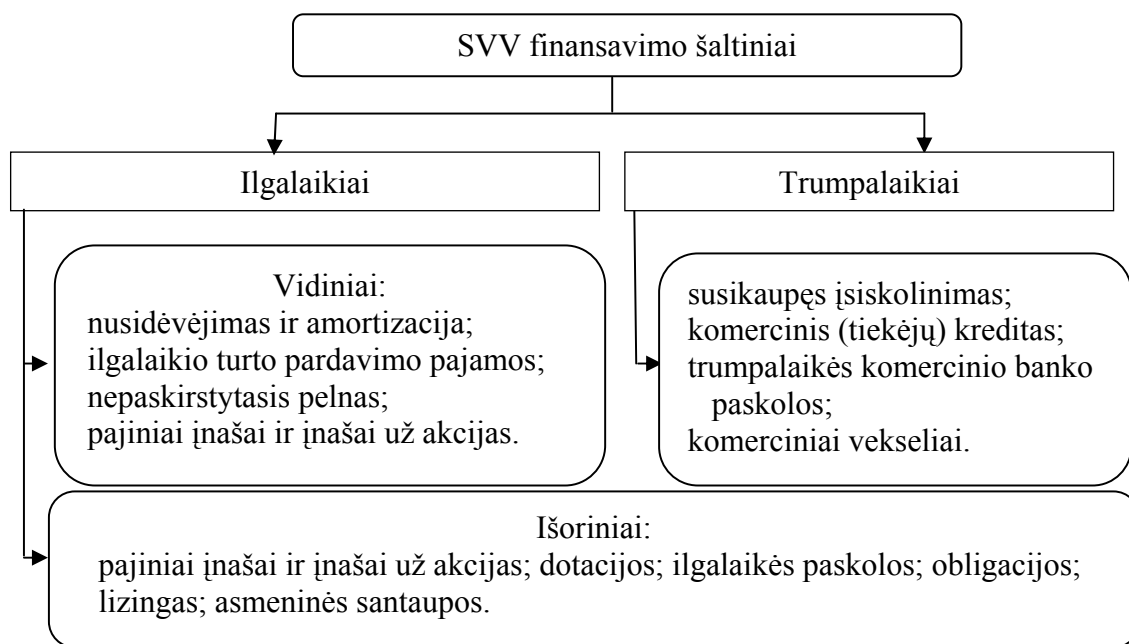
Neįmanoma pradėti arba plėsti verslą be ilgalaikių kapitalo investicijų. Jos būtinos tiek patalpų, įrengimų bei technologijų įsigijimui, tiek tobulinant produktus, stiprinant pozicijas realizavimo rinkose. Pradedant verslą dažnai neišsiverčiama be skolintų lėšų, kurių gavimo galimybės ir sąlygos lemia verslo kūrimą.

Visame pasaulyje smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms būdinga tai, jog jų veiksmai yra daug rizikingesni negu stambių įmonių (žemės ūkio sektoriaus įmonių veikla dėl ryškaus sezoniškumo yra dar rizikingesnė), jos kur kas dažniau nesugeba laiku gražinti (arba iš viso gražinti) suteiktų paskolų (Acs, Audretsch, 1993). Todėl kredito institucijos, vengdamos „blogų paskolų“ rizikos, smulkiems verslininkams kelia labai griežtus reikalavimus (verslo planų kokybė, užstatai nekilnojamuoju turtu, kitų ūkio subjektų garantijos) ir priverstos didinti palūkanas, siekiant kompensuoti „blogų paskolų“ kaštus. Tačiau kredito institucijos nėra vienintelis smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinis.

Teigiama, kad savarankiškas verslo finansavimas yra patikimesnis – pradinis kapitalas priklauso steigėjui ir/arba šeimos nariams bei draugams (Tyson, Schell, 1999). Tačiau, iš kitos pusės, giminių investavimas ar skolinimasis (taip paprastai vadinama šeimos finansinė parama) yra gana pavojingas – nesėkmės atveju prarandamos artimo giminaičio santaupos. Skolintis iš draugų taip pat nesaugu. Nesėkmės atvejai gali būti tokie pat skausmingi ir pakenkti tarpusavio santykiams. Todėl išeitis gali tapti partnerių paieška. Tolesnis verslo vystymasis finansuojamas iš verslo veiklos (uždirbto) pelno bei kitų vidinių, taip pat – išorinių finansavimo šaltinių, arba abiem būdais.

Tačiau įmonės ilgalaikiai vidiniai finansavimo šaltiniai neapsiriboja vien uždirbtu pelnu. V. Aleknevičienė (2004) išskiria šiuos: ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir amortizacija, pajamos iš ilgalaikio turto pardavimo, nepaskirstytasis pelnas ir pajiniai įnašai bei įnašai už akcijas. Ilgalaikiai išoriniai įmonės finansavimo šaltiniai yra pajiniai įnašai bei įnašai už akcijas (išleidus naują akcijų emisiją ir jas įsigijus naujiems akcininkams), įplaukos už obligacijas, dotacijos (jos gali būti skirtos iš valstybės biudžeto ir tarptautinių fondų), lizingas (įsigyjant objektą, kuris kartu yra ir užstatas nuomotojui, už jį iš karto nereikia mokėti visos pinigų sumos, ji mokama dalimis), skolintos ir kitos joms prilygstančios lėšos. Verslą pradedančios

individualiosios įmonės ir gyventojai dažniausiai pasitelkia asmenines santaupas, kurias reikėtų vertinti kaip pirminį ir svarbiausią ilgalaikį išorinį veiklos finansavimo šaltinį. Be ilgalaikių SVV finansavimo šaltinių, gali būti ir trumpalaikių. V. Aleknevičienė (2004) išskiria keturis: susikaupęs išiskolinimas, komercinis (tiekėjų) kreditas, trumpalaikės komercinio banko paskolos ir komerciniai vekseliai (1 pav.).

1 pav. SVV finansavimo šaltinių klasifikavimas
(sudaryta pagal V. Aleknevičienę, 2004)

Lietuvos SVV sektorius (tiek kaimo, tiek miesto vietovėse), kaip ir kitų šalių SVV įmonės, finansuodamos savo veiklą aktyviai naudojami šiais šaltiniais, todėl straipsnyje jie nėra analizuojami, pateikiami tik kai kurie jų ypatumai Lietuvoje.

Komercinių bankų paskolų, kaip SVV kaime finansavimo šaltinio, ypatumai

Kai nuosavų šaltinių nepakanka, Lietuvos, kaip ir kitų pasaulio šalių, SVV įmonės, veikiančios kaimo vietovėse, naudojami skolintu kapitalu, pritraukdamos išorines finansines lėšas. Pradedant verslą, išoriniai finansavimo šaltiniai nėra pirmaeiliai kapitalo gavimo būdai, tačiau, plečiant veiklą, šiuolaikinėmis verslo sąlygomis be jų išsiversti praktiškai neįmanoma. Svarbiausias iš jų – komercinių bankų kreditinės linijos, teikiančios paskolas SVV plėtrai. Tačiau svarbu pastebėti, kad SVV įmonės, veikiančios kaimo vietovėse, dažnai yra nedidelės, per 70 proc. jų – individualiosios įmonės ir ūkinės bendrijos (Smulkaus ..., 2004), šių įmonių veiklos rizikingumas didelis, paskolų apimtys – dažnai nedidelės, todėl komerciniai bankai patiria santykiškai didelius administravimo kaštus, teikdami finansines lėšas mažomis sumomis. Tai pabrangina ir paskolų, kurias ima SVV įmonės, kaštus.

V. Aleknevičienė (2004) pastebi, jog naudojant skolintą kapitalą (komercinių bankų paskolas), svarbu susieti skolų grąžinimo terminus su turto naudingumu

egzistavimo trukme. Jei gražos iš daugumos žemės ūkio produktų gamybos investicijų dėl šios šakos specifikos reikia laukti ilgai, tai kituose versluose kaime investicijoms finansuoti pakanka skolintis keleriems metams ir dalį ilgalaikės paskolos galima gražinti jau pirmaisiais metais. Žemės ūkio verslo investicijoms finansuoti tikslinga skolintis ne tik ilgesniam laikui, bet ir susitarti su komerciniu banku dėl lengvatinio kelerių metų paskolos gražinimo laikotarpio (šio susitarimo esmė yra tai, jog lengvatiniu laikotarpiu žemės ūkio verslo subjektas negražina paskolos, o priskaičiuotos palūkanos kaupiamos ir sumokamos pradėdant gražinti paskolą). Jei susitarti nepavyksta, tenka arba refinansuoti paskolą (bankui sutikus), arba mokėti delspinigius, tačiau tai mažina planuotą investicijų gražą.

Taigi, imant paskolas iš komercinių bankų, SVV subjektai, veikiantys kaimo vietovėse, turi įvertinti, kiek skolų įmonė gali pakelti, kad laiku galėtų vykdyti visus savo finansinius bei kitus įsipareigojimus ir per didelis įsiskolinimas neprivestų prie bankroto.

Kredito unijų teikiamų paskolų ypatumai finansuojant SVV kaimo vietovėse

Komercinių bankų teikiamos paskolos SVV įmonėms mokslinėse studijose dažnai įvardijamos kaip pagrindinis išorinis finansavimo šaltinis, nes nemažai finansinių išteklių pritraukiama per bankų kreditus. Lietuvoje optimizuojant komercinių bankų tinklą, daug jų filialų, veikusių kaimo vietovėse, buvo uždaryta, esantys rajonų centruose „nutolo“ nuo kaimo verslininkų. Todėl bankų paskolos kaip SVV finansavimo šaltinis kaimo verslininkams tapo mažiau patrauklus. Alternatyva šiam finansavimo šaltiniui tapo kredito unijų paskolos.

Lietuvoje kredito unijos pradėjo veikti 1994 m. Šių įstaigų ypatumas yra tai, jog unijos nariai sudaro bendrą santaupų fondą, iš kurio teikia savitarpio paskolas vienas kitam, nustatydami sau priimtinas sąlygas. Kredito unijos skiriasi nuo komercinių bankų vienu itin svarbiu požymiu – kiekviena kredito unija, skirtingai nuo banko filialo, yra kaip atskira, autonomiška savo narių valdoma įmonė, kurios nariai yra ir savininkai, ir klientai, atsakingi už įmonės veiklą. Be to, kredito unijų teikiamų finansinių paslaugų sąlygos dažnai yra palankesnės nei komerciniuose bankuose (paskolos, skirtos žemės ūkiui, SVV kaimo vietovėse finansuoti gali būti gražinamos įvairiais būdais – įmokas mokant lygiomis ar mažėjančiomis dalimis arba palūkanas mokant kas mėnesį, o paskolos sumą gražinant pasibaigus paskolos terminui), prieinamos net ir minimalias pajamas uždirbantiems žmonėms. Kita vertus, kredito unijos geba geriau įsigilinti į savo narių poreikius, jų požiūris lankstesnis nei didesnių kredito įstaigų, teikiančių finansines paslaugas.

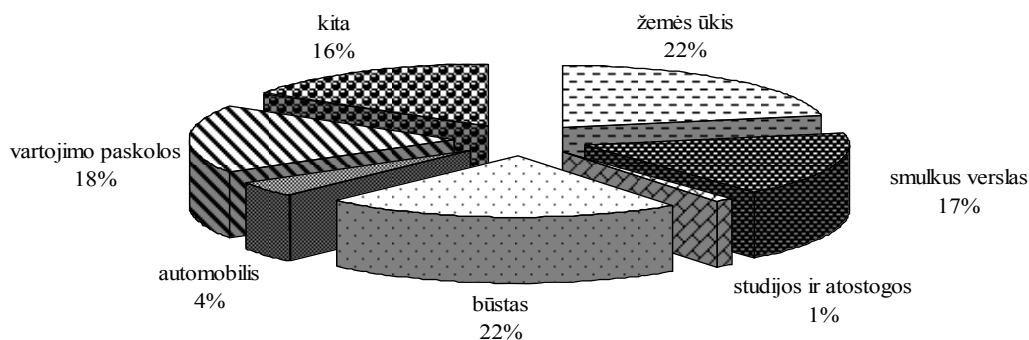
Dauguma kredito unijų sukurtos mažų ir vidutinių įmonių atstovų, žemdirbių, ūkininkų, todėl dauguma kredito unijų išduodamų savitarpio paskolų skiriama SVV įmonių, veikiančių kaimo vietovėse, žemės ūkio kooperatyvų ir kitų ūkio subjektų veiklai finansuoti: pirkti įrangą, pašarus, trąšas, grūdus, žemės ūkio padargus (Smulkaus ..., 2004;). Svarbu akcentuoti ir socialinį ypatumą: kredito unijos kartu yra savo bendruomenių partnerės, per kreditą padedančios kurti naujas darbo vietas kaime. Šiuo metu (2008 m. gegužės mėn.) Lietuvoje veikia 67 kredito unijos (Kredito

įstaigos, 2008), kurių veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas (Kredito unijų įstatymas, 2008).

1997 m. lapkričio 13 d. buvo įkurtas Lietuvos kredito unijų centras – Asociacija Lietuvos kredito unijos (ALKU). Nuo įkūrimo pradžios Asociacijos narių skaičius padidėjo nuo 11 (pasirašė Asociacijos steigimo sutartį) iki 58 (2008 m.). Beveik dešimtmetį Asociacija atstovavo kredito unijų interesams Lietuvoje ir užsienyje, teikė asociacijos nariams mokslinę-metodinę ir techninę pagalbą vadybos, finansų, rinkodaros ir informacinių technologijų srityse, konsultacines paslaugas. ALKU duomenimis (Asociacijos ..., 2006), 2006 m. SVV plėtrai kredito unijos Asociacijos narės išdavė paskolų už 296 mln. Lt, t. y. net 52,6 proc. daugiau negu 2005 m. Indėliai kredito unijose 2006 m., palyginti su 2005 m., padidėjo net 60,4 proc. ir buvo 364 mln. Lt. Atsiskyrusi nuo Lietuvos centrinės kredito unijos, nuo 2007 m. Asociacija veikia kaip savarankiška visuomeninė organizacija, reprezentuojanti ir atstovaujanti viso kredito unijų judėjimo interesus.

Lietuvos centrinė kredito unija (LCKU) veiklą pradėjo 2002 m. gruodžio 2 d. Tai kooperatiniais pagrindais suorganizuota kredito įstaiga, kurios veiklą reglamentuoja LR centrinės kredito unijos įstatymas (Centrinės kredito unijos įstatymas, 2008). Lietuvos centrinės kredito unijos duomenimis (Finansinės..., 2008), 2007 m. gruodžio 31 d. kredito unijoms išduota 49,2 mln. Lt paskolų (net 59,2 proc. daugiau negu prieš metus). Gražintos paskolos toliau naudojamos SVV finansuoti.

Pateiktoje diagramoje paskolų pasiskirstymas pagal tikslus ne visai tiksliai atspindi, kiek paskolų yra susijusios su SVV. Pavyzdžiui, didelė dalis būsto paskolų kaimiškose kredito unijose yra išduotos kaimo turizmo sodyboms pirkti bei įrengti. Kredito unijos stipriau išvystytos kaimiškose vietovėse, todėl tikėtina, kad iki 40 proc. kredito unijų paskolų yra susijusios su SVV (neįskaitant grynai žemdirbiškų paskolų), tai sudaro 74 mln. Lt, kartu su žemės ūkio paskolomis sudarytų 62 proc., arba apie 115 mln. Lt.

2 pav. Lietuvos kredito unijų paskolų pasiskirstymas pagal tikslus 2006 m.

Paskolų portfelis LCKU kredito unijose nuo 295,7 mln. Lt 2006 m. padidėjo iki 444,2 mln. Lt 2007 m., t. y. net 50,2 proc. Dažniausiai kredito unijų nariai 2007 m. skolinosi vartojimui ir būstui remontuoti – atitinkamai 24,5 ir 26,5 proc., o didžiausias paskolas ėmė žemės ūkiui (17,0 proc.), žemės ūkio technikai (12,2 proc.)

ir būsto remontui (13,5 proc.). Vidutinė paskola kredito unijoje 2007 m. buvo 20 tūkst. Lt, o 2006 m. – 14 tūkst. Lt (Dirginčius, 2008).

Visus SVV paskolų iš kredito unijų ėmėjus galima suskirstyti į 4 grupes:

1) *naują verslą pradedantys fiziniai asmenys*, kuriems nėra ypač svarbi palūkanų norma, bet daug svarbiau gauti paskolą;

2) *jau esamų kredito unijų narių neseniai įsteigtos smulkios įmonės*. Su šiomis įmonėmis bankai bendrauja nenoriai, paskolos išduodamos lėtai, prašomas užstatas kelis kartus viršija paskolos sumą, paskola pabrangsta ir dėl įvairių papildomų mokesčių;

3) *vidutinės kredito unijų narių įsteigtos įmonės* su kelerių metų sėkminga veiklos patirtimi, preciziškai tvarkoma buhalterija ir t. t. Bankai su šiomis įmonėmis bendrauja noriai, dažnai pasiūlo palankesnes palūkanas negu kredito unijos. Unijos konkuruoja tik paskolos išdavimo sąlygomis ir pačia kredito unijų idėja;

4) *neaiškios UAB ir kitos įmonės*, kurios tiesiog „medžioja“ paskolas. Ne vienas bankas jas vertina kaip nepatikimas. Tokioms skolinti yra ypač pavojinga.

Paprastai kredito unijos kredituoja pirmosios ir antrosios grupių atstovus. Dažniausiai paskolos išduodamos kaimo turizmui, kirpyklų, kavinių įrengimui, floristikai, šinšilų auginimui, ekologiškai bitininkystei, batų, galanterijos taisykloms įkurti, siuvelykloms, kepykloms, žuvies rūkymo ir kt. cechams įrengti.

Verta paminėti svarbiausius veiksnius, trukdančius kredito unijoms dar daugiau kredituoti SVV subjektus kaime. Šie SVV kreditavimą ribojantys veiksniai apibendrinti 1 lentelėje.

1 lentelė. Kredito unijų veiklą ribojantys veiksniai

SVV kreditavimą ribojantys veiksniai	Veiksnių įtaka SVV kreditavimui kaimo vietovėse
<i>Netobulas valstybės skolos įstatymas</i>	Šio įstatymo nuostatos leidžia Lietuvos Respublikos Vyriausybei prisiimti įsipareigojimus tik už komercinių bankų teikiamas paslaugas. Iki 2006 m. ši nuostata neleido valstybės įsteigtoms paskolų garantijų institucijoms UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) ir UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas“ suteikti garantijas už kredito unijų išduodamas paskolas SVV subjektams.
<i>Nesąžininga bankų konkurencija</i>	Netenkama gerų klientų.
<i>Informacijos apie kredito unijas stoka</i>	Valstybės bei verslo plėtrą remiančios institucijos visuomenei pateikia nepakankamai informacijos apie kredito unijas ir paskolų gavimo iš jų, kaip alternatyvos komercinių bankų paskoloms, sąlygas ir skolinimosi ypatumus.
<i>Darbuotojų ir jų kvalifikacijos stygius</i>	Dažnai paskolos prašančios SVV įmonės rizikingumą sudėtinga įvertinti dėl darbuotojų (ir jų kvalifikacijos) stygiaus (neretai kredito unijose dirba 1–2 darbuotojai, kurie pirmiausia specializuojasi kredituojant fizinius asmenis). Jei būtų įsteigti verslo centrai, specializuotai atliekantys tokį įvertinimą, būtų lengviau išduoti paskolas SVV.

Šaltinis: sudaryta pagal www.lku.lt duomenis

Apibendrinus galima teigti, kad kredito unijos Lietuvoje labai aktyviai kredituoja SVV, ypač regionuose. Nors vyrauja vieša nuomonė, kad verslui pradėti ir vystyti trūksta lėšų, realiai šiuo metu susidariusi priešinga situacija – kredito unijose yra nepanaudotų 20–30 mln. Lt kreditinių lėšų. Todėl jų veiklai sudarytos palankios sąlygos leistų kredito unijoms didinti kredito išdavimo apimtį smulkiam ir vidutiniam verslui kaimo vietovėse.

Kredito unijų paskolos nėra vienintelis SVV kaime finansavimo šaltinis. Verslininkai aktyviai naudojami ir ES parama per Nacionalinės mokėjimo agentūros administruojamas priemones – rengia verslo planus, pildo paraiškas verslo kūrimui ir plėtrai, kaimo turizmo veiklos skatinimui. Tačiau, kaip rodo praktika ir statistiniai duomenys, kredito unijų teikiamos paskolos yra vienas populiariausių SVV plėtros kaimo vietovėse finansavimo šaltinių. Tai lemia nesudėtingos paskolų gavimo sąlygos, kredito unijų tinklo sklaida, kaimo verslininkų poreikių pažinimas, 2008 m. priimtos Kredito unijų įstatymo pataisos, suteiksiančios šalies kredito unijoms daugiau galimybių teritorinei ir paslaugų plėtrai, sustiprinsiančios finansinių paslaugų sistemos konkurencingumą ir stabilumą. Tikėtina, jog ateityje kredito unijų veikla bus dar labiau išplėtotą, o UAB „INVEGA“ teikiamos garantijos už paimtas paskolas iš kredito unijų padidins šių institucijų patrauklumą ne tik tarp SVV kaime, bet ir kitų verslo atstovų.

Išvados

1. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės gali būti finansuojamos nuosavomis, skolintomis lėšomis arba derinant šiuos abu būdus. Savarankiškas verslo finansavimas yra patikimesnis – pradinis kapitalas priklauso steigėjui ir/arba šeimos nariams bei draugams. Galima ir partnerių paieška.

2. Veikianti SVV įmonė gali pasinaudoti nepaskirstytu pelnu, ilgalaikio turto nusidėvėjimu ir amortizacija, pajamomis iš ilgalaikio turto pardavimo, pajiniais įnašais bei įnašais už akcijas, asmeninėmis santaupomis, dotacijomis, ilgalaikėmis ir trumpalaikėmis banko paskolomis, įmokomis už obligacijas, lizingu, susikaupusiu išsiskolinimu, komerciniu (tiekėjų) kreditu, komerciniais vekseliais. Tai ilgalaikiai vidiniai bei išoriniai ir trumpalaikiai verslo įmonės finansavimo šaltiniai.

3. Komercinių bankų teikiamos paskolos SVV įmonėms dažnai įvardijamos kaip pagrindinis išorinis finansavimo šaltinis. Dėl bankų tinklo pertvarkos šalyje jų paskolos kaip SVV finansavimo šaltinis kaimo verslininkams tapo mažiau patrauklus. Alternatyva šiam finansavimo šaltiniui tapo kredito unijų paskolos. Unijos teikia paskolas naują verslą pradedantiems asmenims, esamų kredito unijų narių naujai įsteigtoms smulkioms įmonėms, jų įsteigtoms sėkmingą veiklos istoriją turinčioms vidutinėms įmonėms, UAB bei kitoms įmonėms. Dažniausiai kredito unijos kredituoja pirmosios ir antrosios minėtų grupių atstovus.

4. Lietuvoje kredito unijų plėtrai ir jų veiklai įtakos turi/turėjo netobulas valstybės skolos įstatymas, nesąžininga komercinių bankų konkurencija, informacijos apie kredito unijas ir jų veiklą stoka, darbuotojų ir jų kvalifikacijos stygius, kiti veiksniai.

Literatūra

1. Acs, Z. J., Audretsch, D. B. (1993). Small Firms and Entrepreneurship: An East-West Perspective. Cambridge University Press.
2. Acs, Z. J., Morck, R., Yeung, B. (1997). Evolution, Community and the Global Economy. Office of Advocacy, Small Business Administration.
3. Aleknevičienė, V. (2004). Įmonės finansų valdymas. – Kaunas: Akademija.
4. Asociacijos Lietuvos kredito unijos 2006 m. metinė ataskaita. – <http://www.kredito-unijos.lt/media/dynamic/files/21/metineataskaita.06.pdf> [2008 07 10].
5. Dirginčius, F. Augimo tempai 2007 m. nesumažėjo // „Kredito unijų žinios“, Nr. 1 (71), 2008 m. sausio 20 d.
6. Kredito įstaigos. – <http://www.lb.lt/lt/istaigos/index.htm> [2008 07 09].
7. Lietuvos centrinė kredito unija. Finansinė atskaitomybė 2007 m. gruodžio 31 d. – http://www.lku.lt/uploads/File/lcku_2007_tas.pdf [2008 07 10].
8. Lietuvos kredito unijos. – <http://www.lku.lt/lt/kredito-uniju-kontaktai.html> [2008 07 09].
9. LR centrinės kredito unijos įstatymas. – http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=322983&p_query=&p_tr2= [2008 07 09].
10. LR kredito unijų įstatymas. – http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324194&p_query=&p_tr2= [2008 07 09].

11. Lukaševičius, K., Martinkus, B. (2001). Mažųjų ir vidutinių įmonių vadyba. – Kaunas: Technologija.
12. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kaimo vietovėse strategija ir priemonės. (2004). Lietuvos regioninių tyrimų institutas, Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. – <http://www.ukmin.lt/lt/svv/doc/2.pdf> [2008 07 10].
13. Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje ir Vidurio Europoje. (2002). – Vilnius: Statistikos tyrimai.
14. Šlekienė, D., Klimavičienė, I. (2000). Įmonės veiklos finansinis įvertinimas. – Kaunas: Technologija.
15. Tyson, E., Schell, J. (1999). Smulkus verslas žaliems. – Kaunas: Smaltijos leidykla.

SMALL AND MEDIUM SIZED BUSINESS FINANCING POSSIBILITIES AND PECULIARITIES IN RURAL

Rūta Adamonienė¹, Daiva Makutėnienė¹, Jekaterina Trifonova²

*Lithuanian University of Agriculture¹
Vytautas Magnus University, Lithuania²*

Summary

Small and medium sized business in Lithuania is considered as one of the most promising sector of the country's economy. That is why it is important to stimulate the establishment of new enterprises of this sector and intensity of their activities. This topic is always analyzed in scientific literature with the purpose to understand the reasons which trouble the development of SME in rural and to find out possible ways to eliminate the SME growth barriers. But there is too little information about SMEs financing peculiarities, that is why it is important to over view complex of available for small and medium sized companies business financing instruments, find out measures and financial sources that could be used by the beginners or business developing SMEs.

Small and medium sized business in rural, financial sources, credit unions.